

Bosanski Misaoni Tronožac

Sead Alić

Science, Art and Religion (2022): 10.5005/jp-journals-11005-0014

Uz Desetu Sarajevo UN sedmicu međureligijskog sklada u svijetu (Politika, religija i tolerancija).

U organizaciji Međunarodnog foruma Bosne, od sedmoga od četrnaestoga veljače/februara 2022. godine, održana je *Deseta Sarajevo UN sedmica međureligijskog sklada u svijetu* (Politika, religija i tolerancija). Odgovor je to Međunarodnog foruma Bosne na poziv Generalne skupštine Organizacije ujedinjenih nacija, održane 20. oktobra 2010. godine, da se početkom februara/veljače svake godine, u prvom tjednu, intenziviraju razgovori o religiji, pluralnosti, nužnosti međureligijskog dijaloga i razumijevanja.

Već prihvaćanjem ove inicijative Međunarodni forum Bosne otvorio je i razvijao upravo onaj kanal komuniciranja koji je, nažalost, Bosni i Hercegovini možda i najpotrebniji. Naime, bliska povijest Bosne i Hercegovine svjedokom je nerazumijevanja među religijskim hijerarhijama, pa i instrumentaliziranja religijskih ideja u političke svrhe. Utoliko je za mirnu i stabilnu suradnju na razini svjetovnoga i te kako potrebno puno razumijevanje i suradnja religijskih organizacija.

Naravno, to podrazumijeva intenziviranje razgovora u različitim područjima. S jedne strane bitna su teološka promišljanja, komparativni pristup religijskoj dimenziji, no jednako tako, pa i više, potrebna su razumijevanja historijskih činjenica, interpretiranja ljudskih prava i sloboda, razumijevanja potrebe suradnje religijskih struktura na područjima umjetnosti i kulture općenito. Pretpostavke za sve su naravno spremnost na otvoreni dijalog, sučeljavanje, vjera u oslobađajuću snagu otkrivenih istina i spremnost na prihvaćanje argumenata u razgovorima.

Ničega od toga nije nedostajalo u pozdravnim obraćanjima Željka Komšića, predsjedavajućeg Predsjedništva Bosne i Hercegovine (čiji je govor pročitao), Benjamine Karić, gradonačelnice Sarajeva i Ibrahima Hadžibajrića, načelnika Općine Stari Grad Sarajevo. U tom je smjeru uvodno govorio i Rusmir Mahmutćehajić na temu: O religijskoj pluralnosti i društvenom kapitalu.

Prvi raspravni stol, uokviren naslovom *Politika, religija i tolerancija* moderirao je dr. Asim Zubčević, a sudionici i njihovi naslovi obećavali su svojevrsnu intelektualnu gozbu: vladislav Topalović govorio je na temu *Sekularizam i međureligijski dijalog*. Asim Kurjak skrenuo je pozornost na nužnost promišljanja pa i aktivnijeg uključivanja i teologije i filozofije i znanosti u promišljanje etičko-pravnih aspekata humane reprodukcije.

University North, Varaždin/Koprivnica, Croatia

Corresponding Author: Sead Alić, University North, Varaždin/Koprivnica, Croatia, e-mail salic@unin.hr

How to cite this article: Alić S. Bosanski Misaoni Tronožac. *Sci Arts Relig* 2022;1(1):137–139.

Source of support: Nil

Conflict of interest: None

Fatima Mahmutćehajić otvorila je pravnu dimenziju argumentiranja izlaganjem na temu *Pravna i etička odgovornost vlada u funkciji građenja kulture mira*. Tema Rusmira Šadića, *Susretanje: ka singularno-pluralnom bivanju*–ponudila je zanimljiv mogući odgovor na pitanja odnosa sekularnog i sakralnog. Mile Babić je nadahnutim izlaganjem poveo sudionike do *Shvaćanja individuuma u bosanskom franjevačkom naslijeđu*.

Svako od izlaganja izazvalo je i zanimljivu diskusiju pa je prvi dan ovog online druženja bio i dan s najviše diskutiranja nakon izlaganja. Djelomice zato što je u pitanju odnosa sakralnog i svjetovnog sadržano i pitanje odnosa religija pa i religijskih hijerarhija prema političkoj i društvenoj zbilji u Bosni i Hercegovini, a djelomice i zbog provokativnih pitanja o počecima ljudskog života koje je svojim izlaganjem postavio akademik Kurjak. (Budući da će ovi razgovori biti objavljeni na internetu, budući će gledatelji biti u prilici vidjeti posebno zanimljiv, konstruktivan dijalog Mahmutćehajića i Kurjaka.

Drugi raspravni stol nosio je jednako obećavajući naslov: *Religijska pluralnost u vidicima temeljnih knjiga Jevreja, Kršćana i Muslimana*. Ovom je sekcijom sjajno moderirao fra Ivo Marković.

Marko-Antonio Brkić u raspravu je uveo *Međugorska viđenja u bosanskohercegovačkoj i svjetskoj savremenosti*. Mehmedalija Hadžić podsjetio je na nužnost pluralnosti svojom temom *Religijska pluralnost u naslijeđu vjesnika Muhammeda*. Igor Kožemjakin govorio je *O drugome i drukčijem u jevrejskim religijskim izvorima* a Lejla Nakaš vratila nas je u srednjovjekovlje temom: *Evandjeljski sadržaji u bosanskim srednjovjekovnim poveljama*.

Sve su teme bile povodom za zanimljiva pitanja i jednako tako zanimljive odgovore. Možda je ponajviše prostora za razgovor otvorilo Međugorje, jer je u pitanju o mogućnosti obavljanja molitve predstavnika drugih religija

otvoren prostor za propitivanje okvira vjerske tolerancije, institucijske otvorenosti, odnosa pojedinih religija prema takvoj mogućnosti, te općenito propitivanje otvorenosti za mogućnost jedinstvenog doživljaja Boga i veće tolerancije i otvorenosti prema obredima drugih religija odnosno 'gostovanju' vjernika drugih konfesija u vlastitim obrednim prostorima.

Treći raspravni stol propitivao je sveprisutne simptome bolesti bosanskohercegovačkog društva. Tema je bila: *Mržnja, slavljenje zločina i netolerancija u etnonacijskim ideologijama*. Voditelj je trebao biti Krsto Mijanović, ali zbog loših veza ili iz nekih drugih razloga izlaganjima su moderirali dijelom (uvodno) Rusmir Mahmutčehajić, a nakon svog izlaganja i Nerin Dizdar.

Upravo je Nerin Dizdar u svom nastupu na temu *Sadržaji kulturnog rasizma u etnonacionalističkim ideologijama*–detektirao razne oblike prešućivanja, opstrukcije, omogućavanja govora mržnje, te je kritički mišljeno pokušao posložiti oblike suvremenog kulturnog rasizma u Bosni i Hercegovini kao sljednika preslikanih ratnih odnosa.

Marko Attila Hoare je u svom izlaganju na temu *Genocidno antibosanstvo od 1918*. Upoznao skup s rezultatima svojih novih istraživanja povijesti Srbije a samim tim i Bosne i Hercegovine (Genocidno antibosanstvo poveznica je i konstanta)

Desmond Maurer produbio je razmišljanja o nedavnoj bosanskohercegovačkoj stvarnosti propitivanjem 'etničkog čišćenja' koje je dijelove Bosne i Hercegovine ostavilo sa samo simboličnim prisustvom nesrpskog stanovništva. Maurerov naslov bio je: *Ethnic-cleansing and the ideology of sacrifices*.

U korpus ovih tema sjajno se uključila i Sabina Subašić Galijatović s temom *Strah od drugog i mržnja njega kao osnova zločina*.

Sve četiri teme davale su mogućnost osporavanja teza, nekog alternativnog mišljenja, odnosno neprihvatanja rezultata istraživanja. No i previše je bilo argumenata pa se treća nožica bosanskohercegovačkog stolca zadovoljila ignoriranjem diskusije.

Zadnja dva dana bili su posvećeni kulturološkim temama. Sve koji su možda očekivali da će ove teme biti ispod razine 'teških' tema prva tri dana, autori izlaganja iznenadili su atraktivnim izlaganjima i onom vrstom suradnje kakvu i Međunarodni forum Bosne zagovara.

Tako je Nataša Tabori predstavila kratku povijest 'odustajanja' sarajevskih Židova od svoje sinagoge. Indikativno je da je obrazac sličan etničkom čišćenju u agresiji na Bosnu i Hercegovinu. U svom izlaganju na temu *Il Kal Grandi u Sarajevu—historija, značaj i budućnost*, autorica je vrlo obzirno priopćila da je nakon ubijanja i progonstava u Drugom svjetskom ratu u Sarajevu ostalo tako malo Židova da više nisu mogli renovirati i održavati inače prelijepo zdanje sarajevske sinagoge. Sudbina svih naroda koje se pokušava istrijebiti po svemu sudeći je slična: smanji se njihov broj (ubijanjima progonstvima i prihvaćanjima druge vjere) tako da niti njihovi zahtjevi ne mogu više imati staru snagu.

Gabriela Lindsay govorila je na temu *O arhitekturi i arhitekti Adventističke crkve u Sarajevu*. Ovo je predavanje na lijep način odalo počast arhitekturi Adventističke crkve u Sarajevu, ali i ideji ljepote povezivanja stručnih znanja i vjerske blagosti glavnog arhitekta Živorada Jankovića

Tarik Brunčević je još jednom skrenuo pozornost na birokratske i državne manipulacije s vjerskim objektima u Srbiji. U izlaganju na temu *O novopazarskom kulturnom naslijeđu i izazovima njegovog šticanja*, primjerom iz Novog pazara pojasnio je načine rada službi koje bagerima rade nove fasade...

I Petim raspravnim stolom, Sakralnost u bosanskom kulturnom naslijeđu, moderirala je Amra Hadžimuhamedović. Boris Trapara govorio je na temu *Bosanski franjevački samostani u austrougarskom periodu*; Haris Dervišević propitivao je *Puteve povratka banjalučkih serdžada u bosansko kulturno pamćenje* a Amra Čusto, zaokružila je skup temom koja je ponovno vraćala na početno propitivanje odnosa sakralnog i svjetovnog: *Sakralizacija političkih ideja—Vidovdanska kapela i Turbe mladobosanaca u Sarajevu*.

Zaključno: I ovaj skup je kao uostalom i cjelokupna djelatnost Foruma Bosne bio potvrdom neophodnosti intelektualnog, teološkog, teorijskog, kulturološkog i svakog drugog dijaloga u Bosni i Hercegovini.

Otvorenost je bila osnovna 'dimenzija' svih predavanja i svih diskusija. Neki od govornika, kojima ta dimenzija ni inače nije strana, pokazali su ispravnost, pa i ljepotu otvorenog dijaloga. Povremeno se ipak u eteru osjećao žal sto se bosanski teorijski, vjerski, misaoni, svjetonazorski tronožac i u ovom pokušaju uglavnom oslanjao na dvije noge.

Sve je u ovom petodnevnom druženju bilo kolorirano osobnošću Rusmira Mahmutčehajića, njegovom odmjerenošću, preciznošću, iskustvom kao i teorijskim stavovima poznatim iz njegovih djela. Dojmljiv je bio svaki Mahmutčehajićev pokušaj diskretnog sugeriranja horizonta mogućeg rješenja bosanskohercegovačke krize. Pozicija ovog plodnog i misaonog teologa, filozofa politike, pomalo i mistika, pozicija je građanina i vjernika, intelektualca koji se uzdigao iznad politike, mislioca koji traži u povijesti, objavama i u bosanskohercegovačkoj stvarnosti sve ono što spaja, ujedinjuje, izmiruje, objašnjava, vodi razumijevanju i stvaranju, odnosno razvijanju - uljuđene zajednice.

Na kraju je i sam Mahmutčehajić ipak morao priznati da mu je žao što jedna od strana ovog dijaloga nije snažnije zastupljena. Ne ulazeći u razloge pozvao je sve sudionike da svi zajedno porade i na tom, zapravo iznimno važnom segmentu svakog dijaloga. Jer, ako je šutnja ili ignoriranje jedne strane odgovor na sve dvojbe, onda se može posumnjati u autentičnost i neovisnost onih koji se probiju do mikrofona i online razgovora.

Na kraju možda još jedna zanimljiva usporedba. Čini se naime da je Međunarodni forum Bosne možda čak i aktivniji od sedamdeset godina starog ANUBIH-a. Je li to znak posebnih organizacijskih snaga Rusmira Mahmutčehajića ili je riječ o boljem organizacijskom sustavu, nije na nama

propitivati. Tek je za primijetiti: Od stare slave i imena se ne živi. Barem među intelektualcima koji nepristrasno vrednuju rad pojedinaca i institucija.

U tom kontekstu i ovaj je tjedan pokazao da nije zamrla ideja filozosko-političkog, teologijskog, kulturološkog

sidrenja bosanskohercegovačke zbilje u pluralnom jedinstvu razičitih gledanja kako na nebeske tako i na zemaljske stvari.

Pitanje koje je ostalo u zraku parafraza je stare dječje igre i glasi: Je li magarac bio onaj tko se nije sakrio?